

Mariona Graell
Kepa Artaraz

Educació i comunitat: una aproximació al partenariat educatiu

Recepció: juny 2016 / Acceptació: novembre 2016

Resum

Aquest article, mitjançant les ciències polítiques i la pedagogia i l'estudi de cas de dues organitzacions expertes, el Community University Partnership Programme de la Universitat de Brighton i l'Oficina d'ApS de la Universitat de Barcelona, mira de fer una aproximació de diferents conceptes implícits en el partenariat educatiu, apostant per una intervenció educativa i social activa en la nostra comunitat en pro del desenvolupament comunitari. Aspectes que ens donen pistes per a possibles vincles socioeducatius en el futur.

Paraules clau

Partenariat, Col·laboració, Desenvolupament comunitari, Responsabilitat social, Educació

Educación y comunidad: una aproximación al partenariat educativo

Este artículo, mediante las ciencias políticas y la pedagogía y el estudio de caso de dos organizaciones expertas, el Community University Partnership Programme de la Universidad de Brighton y la Oficina de ApS de la Universidad de Barcelona, mira de hacer una aproximación de distintos conceptos implícitos en el partenariat educativo, apostando por una intervención educativa y social activa en nuestra comunidad en pro del desarrollo comunitario. Aspectos que nos dan pistas para posibles vínculos socioeducativos en el futuro.

Palabras clave

Partenariado, Colaboración, Desarrollo comunitario, Responsabilidad social, Educación

Education and Community: an approach to the educational partnership

This article takes the political sciences and pedagogy and the case study of two expert organizations – the University of Brighton's Community University Partnership Programme and the ApS Office at the Universitat de Barcelona – as the basis for examining a series of concepts implicit in the educational partnership, and setting out the case for active educational and social intervention in the community in the interests of community development – factors which provide clues for possible socio-educational links in the future.

Keywords

Partnership, Collaboration, Community Development, Social responsibility, Education

Com citar aquest article:

Graell, Mariona; Artaraz Kepa (2016).
"Educació i comunitat: una aproximació al partenariat educatiu".
Educació Social. Revista d'Intervenció Socioeducativa, 64, p. 59-73

▲ Introducció

En aquest document, mitjançant les aportacions i el bagatge del món de les ciències polítiques i la pedagogia, s'intenta respondre a un dels reptes educatius del segle XXI, la mirada del partenariat en pro de la missió cívica i col·laborativa de la universitat.

La literatura acadèmica ha fet molt èmfasi recentment en la necessitat d'estudiar nous tipus d'organització i treball col·lectiu, tant a nivell organitzatiu com polític, social, mercantil i educatiu.

Les ciències socials han dominat aquest interès en nous tipus d'organització i treball col·lectiu; com en les ciències polítiques, on s'ha donat en la pèrdua de poder de l'estat a favor de nous actors polítics que poden trobar-se en la societat civil organitzada (Rose i Miller, 1992). Es distribueixen i es comparteixen els projectes i forces socials, però, de quina manera?

De vegades, la influència de nous actors que treballen “des de baix” es porta al pla internacional on s'han estudiat els beneficis i possibilitats que ofereixen el conjunt de moltes organitzacions i institucions treballant de manera conjunta i per mitjà de xarxes per incidir en polítiques públiques i socials, tot convertint la societat civil global en el defensor d'un major grau de democràcia i de representativitat dels desitjos de les majories (Stones, 2001; Stubbs, 2003; Henry, Mohan i Yanacopulos, 2004; Bendell i Ellersiek, 2009).

Des de l'àrea de política social i desenvolupament es diu que el tipus de treball col·laboratiu comporta molts avantatges, com les sinergies acumulatives de diversos punts de vista, les metodologies i maneres de treballar, així com el potencial per incrementar influències en tot un seguit d'actors polítics i millorar la qualitat de la pràctica democràtica (Glendinning, Powell i Rummer, 2002). No obstant això, comporten riscos com: la necessitat d'entesa entre organitzacions, activistes o professionals amb diferents visions de la realitat; la dificultat d'establir objectius comuns; i les diferents dinàmiques de poder entre participants (Lowndes i Skelcher, 1998).

Quin és lloc que pot ocupar aquest tipus de relacions en el món de l'educació? El propòsit d'aquest article és explorar la naturalesa del treball col·laboratiu mitjançant el concepte de partenariat i considerar el paper que pot jugar en l'educació. Quin és el lloc del partenariat darrere del desenvolupament social en l'educació és l'objectiu que es desenvolupa mitjançant l'exemple representat per l'estudi de dos casos, Community University Partnership Programme (CUPP) de la Universitat de Brighton i de l'Oficina d'Aprenentatge Servei (ApS) de la Universitat de Barcelona.

Partenariat, treball en xarxa, participació. Tot és el mateix?

La resposta immediata a aquesta pregunta és que no. No és el mateix el cas de centenars de persones que són part d'una organització qualsevol en la qual tots treballen darrere d'un objectiu comú, que dues organitzacions que vénen a treballar juntes en un projecte puntual, de tal manera que cadascuna pugui beneficiar-se de les habilitats, contactes o coneixements específics de l'altra.

D'altra banda, els tres conceptes (partenariat, treball en xarxa, participació) tenen alguna cosa en comú. I és que, per fer-ne realitat qualsevol d'ells, cal un ingredient fonamental: el treball en conjunt. Aquí, es pot diferenciar fins i tot un element més del treball en conjunt de manera que distingim entre la cooperació i la col·laboració. D'acord amb Prendes, aquests dos conceptes es poden distingir l'un de l'altre pel que fa a l'efecte que puguin tenir en els participants (Prendes, 2003). Mentre que la cooperació es limita a proporcionar treball en conjunt de manera puntual, la col·laboració comporta un element de creixement per als participants, tant personal com organitzacional.

Una manera de distingir aquests conceptes és en base a la seva contraposició a la competició. Des de la perspectiva política, s'ha parlat de la col·laboració en contraposició a la competició, sobretot en relació al concepte de partenariat. Un exemple d'on regna la competició és el mercat. Encara se suposa que la ideologia liberal del mercat ens converteix en individus egoistes i autosuficients al marge de col·lectius socials, el fet és que la realitat social es nodreix de múltiples tipus de col·laboració i que l'anomenada "societat de mercat" és en realitat limitada en el sentit empíric de la paraula, a més d'estar moralment en fallida (Sandel, 2012). Fins i tot en el món de la competició esportiva, on s'assumeix que la competició impera, la col·laboració és en realitat inherent (dins de cada equip de futbol ni més ni menys), fent que la competició i la col·laboració siguin, d'alguna manera, dues cares de la mateixa moneda (Sennett, 2012).

Tenim, doncs, que és difícil separar i identificar les característiques d'aquests tres termes. I, tanmateix, la literatura considera aquests tres conceptes de manera desagregada. Encara que l'element de treball en conjunt sigui comú als tres conceptes, els seus orígens són diferents, així com el tractament que reben en diferents àrees de la literatura.

El concepte de *participació* ha generat molta literatura en relació a dos conceptes interrelacionats com ho són el concepte de ciutadania i el concepte de democràcia, ja que es considera que tots dos es desenvolupen i aprofundeixen en la mesura que les societats generen alts nivells de participa-

Encara que l'element de treball en conjunt sigui comú als tres conceptes, els seus orígens són diferents

ció social (Halpern i Morris, 2002; Lawson, 2001; Osler i Starkey, 2003; Álvarez, 1993; Atkinson, 1999; Fung i Wright, 2003; Lowndes i Skelcher, 1998). Per la seva banda, des de l'àmbit educatiu s'ha anat estudiant que els espais de participació puguin determinar tant els comportaments individuals i col·lectius de les societats contemporànies com els de futur (Trilla i Novella, 2001).

En el cas del *treball en xarxa* es pot dur a terme a tots els nivells: individual, organitzacional o col·lectiu. La característica més important del treball en xarxa és que representa una forma de cooperació entre múltiples actors relacionats mínimament pels seus interessos, valors o àrees d'acció i que poden –o no– estar íntimament lligats. Un element crucial del treball en xarxa és la inexistència d'importants jerarquies de poder, la qual cosa li dona a la xarxa una estructura horitzontal. Aquesta característica ha estat associada amb la idea de majors nivells de democràcia i dilució del poder. No obstant això, d'altra banda, les xarxes també són criticables per la seva limitada capacitat per generar la presa de decisions, precisament per aquesta debilitat organitzativa. El concepte de *network* o treball en xarxa, així com els seus orígens sociològics i acadèmics, es troben fonamentalment en el treball de Castells (2006).

Pel que fa al *partenariat*, estableix un tipus de treball en conjunt limitat al nivell organitzacional o col·lectiu. Una definició bàsica del partenariat proposta per Glendinning (2002) estipula que el partenariat constitueix un acord de treball en conjunt entre organitzacions, institucions o grups independents els uns dels altres que decideixen de col·laborar en vers objectius comuns; necessiten crear processos organitzatius per aconseguir aquesta finalitat; implementen el seu programa d'acció de manera conjunta; i comparteixen riscos, responsabilitats i beneficis. D'altra banda, Wilson i Charlton (1997) han suggerit que el partenariat necessita de dos o més organitzacions que actuen de manera conjunta i planificada amb objectius clarament definits per dur a terme una visió comú. De fet, pel que fa al tipus de treball en conjunt a nivell d'organitzacions o col·lectius, el partenariat constitueix una posició a mig camí entre el treball en xarxa i la integració total d'aquests. El partenariat no va tan lluny com la integració o fusió formal de dues o més organitzacions perquè aquestes han de mantenir la seva independència. El partenariat constitueix, doncs, un punt mitjà en el continuïum de treball col·laboratiu entre el treball en xarxa i la fusió de participants.

Així, podem dir que, en tant que parlem dels nivells individual, organitzacional o col·lectiu, hi ha diversos conceptes per referir-se al treball en conjunt. Aquesta breu aproximació s'ha concentrat en tres conceptes en particular: la participació, el treball en xarxa i el partenariat. Els tres inclouen diferents nivells d'actuació i diferents tipus de treball en conjunt entre la col·laboració i la cooperació.

La qüestió ara és fins a quin punt l'educació pot proveir-nos un context idoni per explorar el treball en conjunt i progressar en la nostra comprensió de les diferències entre les categories discutides. El partenariat seria particularment útil per explorar relacions institucionals entre organitzacions educatives i d'altres en la comunitat. D'altra banda, atesa la funció de canvi social atribuïble a l'educació, ¿és possible parlar de partenariat o caldria un altre concepte per comprendre una involucració d'aquestes característiques?

Des d'una mirada transformacional l'educació és una opció política de la qual no podem escapar. És, doncs, una qüestió que veritablement repercuteix en els individus i en la col·lectivitat i depèn de la seva participació, que ha de comptar amb el suport polític, social i tecnològic necessaris. Requereix d'una implicació real de tots els membres de la comunitat, la qual cosa suposa necessàriament un model de desenvolupament comunitari d'orientacions socioeducatives que comporti que els diferents agents la conformin.

Però ¿com fer que l'espai social eduqui? Doncs, senzillament, creant vincles entre tots dos àmbits. L'aprenentatge servei en podria ser un bon exemple, una proposta pedagògica que combina processos d'aprenentatge i de servei a la comunitat en un sol projecte ben articulat en el qual els participants es formen tot treballant sobre les necessitats reals de l'entorn amb l'objectiu de millorar-lo (Puig, Pals, Batlle, Bosch, 2006). És una tipologia de projectes que vincula tota mena d'aprenentatges per realitzar unes accions que donin resposta a unes demandes socials. Es caracteritza per ser útil socialment, flexible i adaptada als destinataris; per realitzar un servei on s'aprèn col·laborant en el marc de la reciprocitat; per entrar en un procés d'adquisició de coneixement i competències per a la vida; per requerir participació activa i reflexiva; per necessitar xarxes de partenariat i instàncies de col·laboració i suport; i per tenir un impacte formatiu i transformador (Puig, 2012). Així, l'ApS requereix del contacte amb altres entitats que puguin proporcionar espais d'acció. Aquesta relació que apareix entre entitats l'anomenem des de les experiències educatives partenariat (Graell, 2015).

El vincle és possible mitjançant l'obertura de les institucions educatives a la comunitat i viceversa. Es podrien destacar, des d'aquesta perspectiva, dos elements: el medi com a espai educatiu, i el medi com a xarxa educativa. Primer, el medi com a espai educatiu, és una conceptualització que sorgeix a mitjan anys seixanta, amb McLuhan, que afirmava que s'aprenia més fora de l'aula que dins (McLuhan, 1968). Es parteix de la base que l'entorn educa, i que l'educació va més enllà de l'escola. L'educació és a tot arreu, ja que hi ha moltes entitats socials que no són educatives funcionalment però estan educant. Segon, el medi com a xarxa educativa, en la qual les organitzacions socials i educatives reconeixen que no poden treballar individualment aspectes educatius, que es necessiten mútuament per poder interaccionar amb l'entorn. És en aquest moment que calen les relacions de partenariat. Les entitats intenten crear processos de col·laboració que permeten implicar-se en els processos educatius amb la intervenció de tots.

El vincle és possible mitjançant l'obertura de les institucions educatives a la comunitat i viceversa

Una mostra que afavoreix les relacions de partenariat i treball en xarxa és la que va sorgir en els anys noranta a Catalunya. Es pretenia impulsar el treball en i mitjançant la comunitat generant ciutats educadores. Així va aparèixer el primer congrés de ciutats educadores organitzat per l'Ajuntament de Barcelona, en el qual es va plantejar la voluntat i la necessitat de fer i de ser ciutats que eduquen (Castellani, 2000). És en aquest període on s'incita la ciutat com a recurs, com a agent i com a contingut educatiu. Sorgeix, d'aquest esdeveniment, una carta de ciutats educadores que es concreta en l'Associació Internacional de Ciutats Educadores (AICE, 2004), molt inspirades en la proposta de *La ciutat dels nens* de Tonucci (Tonucci, 1998).

D'aquest conjunt d'iniciatives sorgeixen a Barcelona els Projectes Educatius de Ciutat, els Plans Educatius d'Entorn i els Plans de Desenvolupament Comunitari (Civis, 2007). Els Projectes Educatius de Ciutat pretenen col·laborar, tots, en una tasca comuna, per a la millora de la ciutat mitjançant l'educació. Tot això requereix d'un procés participatiu dels diferents agents socials i educatius que vulguin implicar-s'hi (PEC, 2007). Paral·lelament des del Departament d'Educació de la Generalitat de Catalunya, el 2005 apareix una altra iniciativa, els Projectes Educatius d'Entorn (PEE). Sorgeixen originàriament de processos territorials ja existents, dels quals l'administració pren nota i busca estendre'ls a altres àrees. Els PEE centren el conjunt d'accions directament en les hores externes a l'escolarització. La seva finalitat última és fomentar l'educació integral dels infants, tot fomentant la cohesió social. Per la seva banda, els plans de desenvolupament comunitari són una proposta que s'inicia el 1996 des de la Direcció de Serveis Comunitaris del Departament Social de la Generalitat de Catalunya. Aquests pretenen tractar la pobresa i l'exclusió social amb el propòsit de modificar i millorar la comunitat, des de la pròpia comunitat, a partir del diagnòstic dels problemes socials. (Departament de Benestar Social de la Generalitat de Catalunya, 1998).

Una de les oportunitats és que l'individu aprengui en la realitat en què viu

Els projectes i plans que sorgeixen com a iniciatives a Catalunya ens mostren la necessitat de relació entre diferents àmbits: requereixen aliances i col·laboració conjunta per a la millora de la comunitat, creant al seu torn xarxa socioeducativa. Arran d'aquest exemple podríem determinar que el partenariat per si mateix queda limitat a proporcionar les modificacions socials però si li afegim la dimensió educativa és en major grau factible. L'educació es preocupa, com ja hem afirmat anteriorment, pel desenvolupament social de l'individu, i una de les oportunitats que ofereix és que l'individu aprengui en la realitat en què viu. L'educació té una responsabilitat social, que pot desenvolupar-se mitjançant les relacions de partenariat que van sorgint en projectes comunitaris. Així doncs, l'educació es preocupa i s'ocupa pels ciutadans i la comunitat. En el següent apartat es disposen els casos concrets de partenariat.

La veu dels experts: Community-University Partnership Programme (CUPP) i l'Oficina d'ApS

Després de situar conceptualment la temàtica, a continuació es presenten dos casos concrets de partenariat entre la institució educativa i la comunitat local en què es desenvolupa, aprofitant la bretxa que ja des de fa temps s'està obrint des de l'àmbit polític i social. Així, es mostren dues experiències mirades des de dins, fruit d'una estada de recerca. Una des de la Universitat de Brighton, i l'altra des de la Universitat de Barcelona. Dos casos que recullen l'opinió dels experts, mitjançant entrevistes, que fan possible anomenar conceptes que aparentment semblaven dispersos.

Community University Partnership Programme

La Universitat de Brighton conté un centre especialitzat en relacions amb la comunitat anomenat Community University Partnership Programme (Cupp) –programa de partenariat entre la universitat i la comunitat. Té com a propòsit la creació i el manteniment de relacions de partenariat amb la comunitat local que proveeixin beneficis socials mutus de llarga durada. En particular, CUPP treballa darrere de formes de canvi social que s'enfronten amb el desavantatge i la marginalització social d'individus i comunitats. Aquest treball de canvi social té lloc de manera coordinada i col·laborativa amb aquesta mateixa societat de la qual la universitat n'és part. El mètode col·laboratiu de partenariat es basa en la creença que hi ha un gran potencial per treballar conjuntament. L'experiència, d'acord al que reporta CUPP, demostra que aquest tipus de relació transforma de manera positiva tots els implicats, incloses les organitzacions socials, la qualitat de l'educació i la investigació dins de la universitat, així com les vides de la població local.

CUPP ha format part de la Universitat de Brighton des del 2003. Des dels seus inicis, aquesta unitat de treball ha estat desenvolupant i ha tingut cura de relacions entre la universitat i la comunitat local que redundin en beneficis mutus (Hard, Maddison, Wolff, 2007). Encara que en els seus orígens CUPP rebés finançament extern, s'ha convertit en un departament que representa un dels elements centrals en la missió de la universitat: l'establiment de relacions de treball amb organitzacions socials a nivell local per al benefici mutu que donen com a resultat formes de canvi social progressistes d'empoderament local, igualtat i millora social. Els projectes de CUPP integren el treball d'acadèmics, més de mil estudiants i fins a cinc-centes organitzacions socials locals. Quina és la visió de partenariat sobre la qual es desenvolupa aquest treball en CUPP?

L'equip de CUPP treballa des de diferents vessants per a vincular-se amb la comunitat des de l'escenari d'educació superior. En primer lloc, es vinculen directament en i per la comunitat, en segon lloc, amb el personal acadèmic, i, en tercer lloc, mitjançant els estudiants. El propòsit en les tres modalitats és el de donar resposta d'una manera o d'una altra a les demandes socials. Per atendre demandes socials de la mateixa comunitat quan aquestes s'acosten i demanen coneixements, investigacions, suport de voluntariat o de projectes per al desenvolupament; per brindar la possibilitat al personal acadèmic de realitzar activitats i accions que es vinculin amb la comunitat, perquè puguin compartir coneixements, així com buscar socis locals per a investigacions, possibilitar assessoraments a l'entorn, o donar suport als estudiants en la realització d'estudis en la comunitat; perquè els estudiants puguin participar en la comunitat de diferents formes: mitjançant un mòdul de participació comunitària o en els estudis de postgrau desenvolupant diferents activitats comunitàries (Mulvihill *et al.*, 2011).

L'oficina d'ApS

D'una forma més primària apareix a la Facultat d'Educació de la Universitat de Barcelona un cas una mica similar: l'oficina d'ApS. Emergeix inicialment amb l'objectiu de desenvolupar l'ApS en diferents assignatures de la Facultat en el curs 2006-2007. Posteriorment, des de la iniciativa de diferents professors sorgeix el propòsit de vincular la facultat i els aprenentatges que s'hi realitzen amb les problemàtiques socials que van sorgint en el nostre context social. Així apareixen, a poc a poc, diferents iniciatives, primer en assignatures i posteriorment en forma de projectes d'ApS transversals per a tots els estudiants de la comunitat universitària de pedagogia i formació del professorat.

Mitjançant l'oficina d'ApS s'aspira a una universitat complexa que integri la recerca de qualitat, la formació de persones com a ciutadans i professionals, i que a més estigui atenta a una tercera missió: l'exercici de la responsabilitat social i educativa. Una universitat que, a més d'investigar i formar, es preocupi per les necessitats de la societat en la qual està arrelada. S'entén per compromís cívic de la universitat la preocupació del conjunt de la institució, especialment del professorat i l'alumnat, per aconseguir orientar les activitats de recerca i formació en direcció a la resolució dels problemes prioritaris que té plantejats la societat.

Des de l'oficina d'ApS, s'impulsen relacions de partenariat mitjançant dues accions concretes: primer es gestionen diferents projectes que es configuren conjuntament per al desenvolupament d'activitats de servei a la comunitat amb el propòsit que els estudiants aprenguin. I, segon, es faciliten vincles als diferents professors que volen desenvolupar l'ApS amb entitats socials de l'entorn. Dues actuacions que tenen a veure amb les relacions de partenariat.

L'oficina d'ApS realitza i promou l'ApS perquè facilita el desenvolupament personal i la capacitat de relacionar-se amb els altres; perquè intervé sobre necessitats de la societat, i vol contribuir a transformar les condicions socials i la consciència cívico-política dels participants; així mateix, perquè és una eina que té la universitat per complir la funció social de crítica i de participació compresa per millorar la societat.¹

Discussió

Des d'aquests centres especialistes, la visió dominant sobre el partenariat parla dels vincles que es creen entre entitats, organitzacions o persones per desenvolupar accions educatives amb projecció social. El partenariat és, doncs, essencial perquè sorgeixen aquestes pràctiques. Així, es fa imprescindible determinar com ho fan, sobretot amb comunitats aïllades o marginades. Essent així, de la paraula partenariat, segons les aportacions dels experts, apareix un element que es determina com a essencial: el broker² i el procés que segueix. El broker s'encarrega de crear aquests vincles; és qui que uneix amb cura diferents persones per col·laborar conjuntament. La seva funció és lligar per, posteriorment, deixar anar, proposant la creació de projectes autèntics i propis de la comunitat. Segons els experts entrevistats tant al CUPP com a l'oficina d'ApS acaben definint al broker com aquell que s'encarrega d'introduir una altra entitat, exposant els punts en comú per arrelar una relació fructífera. A continuació, alguns fragments:

El broker s'encarrega d'introduir una altra entitat, exposant els punts en comú per arrelar una relació fructífera

“És algú que tracta de reunir els diferents individus o grups o organitzacions que no tenen de forma natural un punt de partida compartit. És possible que vulguin els mateixos resultats a llarg termini i que es necessitin mútuament per assolir aquests objectius. El paper del ‘broker’ és establir un terreny comú entre ells en el qual es pot construir una relació mútua beneficiosa. Les habilitats de l'agent són per crear un ambient segur on els diferents socis es puguin entendre i treballar comptant amb les seves diferències i similituds. El broker ha d'entendre les diferents hipòtesis, les cultures i el ‘llenguatge’ dels involucrats i tenir habilitats en negociació, facilitació i interpretació”, afirma S. Nothmore, avaluador de projectes de CUPP.

Per la seva banda, D. Viceholt, impulsora de projectes vinculats amb els estudiants i la comunitat: *“Per a mi un broker és algú que organitzi alguna cosa entre dos (o més) persones, grups de persones o organitzacions. Dins de CUPP, una organització pot posar-se en contacte amb nosaltres, i nosaltres podem veure si som capaços de trobar algú –o algunes persones– dins de la universitat que fos capaç de treballar amb ells. Podríem estar involucrats en la creació de les primeres reunions i explicar la tasca tant de l'organització com de la universitat”.*

Des de la seva experiència en l'aprenentatge servei i, en concret, com a impulsor de l'oficina d'ApS, J. M. Puig afirma: *“En l'àmbit de l'ApS, un broker és una persona –potser una institució– que es proposa construir ponts entre entitats educatives i socials. Crear vincles que permetin dur a terme projectes comuns, naturalment a partir d'institucions amb funcions, cultures i objectius diferents. En part gràcies a la funció del broker, aquestes diferències es complementen i es converteixen en la millor riquesa en la construcció d'un projecte favorable a totes dues institucions. El broker s'encarrega de citar les dues parts per a la trobada, preparar-les perquè compreguin les necessitats de l'altra part, contribuir a la definició del projecte, ajudar a realitzar la part de la tasca que correspon a cadascuna, acompanyar-les en les primeres passes, intervenir-hi quan apareixen dificultats, proposar-hi solucions contrastades, deixar encarrilada i amb possibilitats de durada la relació de partenariat, i desaparèixer tot restant, però, disponible per a qualsevol nova necessitat [...] En síntesi, un broker treballa per a la cooperació, les sinergies i l'èxit compartit”*.

Defineixen el partenariat com una part de l'engranatge que necessiten les propostes comunitàries. Els projectes que demanen de la participació de diferents agents d'entre els quals apareix l'educatiu. El vincle d'aquests membres, sovint, requereix d'organitzacions com les exposades perquè s'encarreguin d'unir i presentar les diferents organitzacions que posseeixen punts en comú i que tenen potencial per col·laborar en un projecte comunitari. CUPP i l'oficina en aquest cas, concreten processos de partenariat que s'originen en ells. D'aquesta manera, una de les seves funcions és la de broker, és a dir, connectar diferents organismes per posteriorment deixar-los anar. A més, tant el CUPP com l'oficina d'ApS poden establir contacte directe amb organitzacions de la comunitat que estan al voltant d'aquestes universitats, com una manera de co-transferir coneixements (Graell *et al.*, 2015) específics que redundin en beneficis per a tots els involucrats, tot establint un partenariat del qual la universitat es converteix en participant activa i generadora de xarxes socioeducatives.

L'educació i el partenariat: dos mons interlligats?

Com apareix el partenariat en l'àmbit educatiu? Sorgeix de dues formes: la primera, espontània, en la qual dues o més organitzacions es coneixen i intercanvien idees i veuen la riquesa que pot sorgir del treball conjunt; la segona, intencionada, on el partenariat tendeix a sorgir com a resposta a un context de polítiques públiques que valora les possibilitats del treball en comú.

Tant dels exemples descrits com de la literatura que s'ha exposat, se'n desprenen certs elements que podrien determinar un partenariat educatiu. Com acabem de discutir, el primer element és *l'entorn i el mitjà*, el “caldo de cultiu” en què es desenvolupen (o no) els partenariats. Tots els partenariats

obeeixen d'alguna manera al context social i polític del qual són part. Com es pot entendre, les polítiques socials i econòmiques poden ajudar o limitar en gran part les possibilitats de partenariat entre organitzacions tot promocionant competició o col·laboració.

Més enllà del context i el mitjà, el partenariat requereix de dos o més organitzacions socials o educatives disposades a unir-se darrere d'objectius comuns i comunament definits. A aquest nivell, les característiques de cada organització social i educativa podrien determinar fins a cert punt les possibilitats o no d'èxit del partenariat: la seva estructura, la cultura de treball, el llenguatge o el tipus de gerència. Segons la literatura, les jerarquies organitzacionals i els models de gerència *top down* (de dalt a baix) tendeixen a limitar la participació dels treballadors i a reduir la seva veu en el context de la presa de decisions (Osborne, 2010). Si les organitzacions són menys democràtiques perquè són més jeràrquiques, les possibilitats de partenariat, es troben, de nou, limitades. Les organitzacions participants han de tenir un tarannà democràtic i participatiu que desenvolupi les possibilitats de col·laboració.

Un altre criteri per obtenir més èxit en el partenariat són els interessos específics que defensa cadascuna de les parts integrants; en qualsevol procés de partenariat, totes dues parts han de tenir propòsits comuns que van més enllà de l'organització en si. Un partenariat educatiu es desenvolupa en contextos d'acció conjunta, anant més enllà de les parts implicades, de manera que els seus resultats les transcendeixen. Les lliçons de la literatura considerada en aquest article en relació al paper protagonista de l'educació en el canvi social apunten a la necessitat que aquest sigui l'element motivador de col·laboració entre organitzacions, donant com a resultat la millora de la comunitat, la transformació social i l'educació per a un ciutadà amb valors democràtics. Per tant, les relacions de treball entre aquestes organitzacions només poden ser de reciprocitat i d'ajuda mútua a favor d'un d'aquests fins.

Finalment, els exemples estudiats semblen suggerir la necessitat que existeixi un element de connexió entre les parts implicades. Sobretot en els partenariats que anomenem intencionats. Aquesta persona –o organització– pot referir-se com a broker. El broker inicia i manté els vincles col·laboratius entre entitats. És el que s'encarrega de conèixer les diferents organitzacions socials i educatives, les seves particularitats, potencialitats i dificultats. Coneix també l'interès comú i imagina el vincle de col·laboració entre organitzacions. El broker requereix de la confiança dels actors i de credibilitat per a les organitzacions. La seva intencionalitat ha de quedar sempre molt clara.

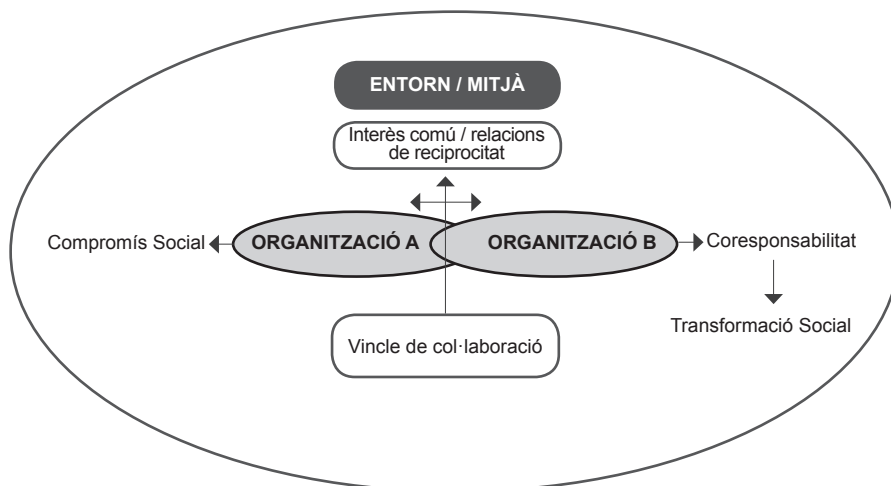
En resum, en el diagrama que presentem apareixen certs aspectes que caldria recordar perquè són els que donen valor a aquest conjunt d'elements que hem descrit anteriorment. Aquests són: la *col·laboració* entre organitzacions darrere del canvi social i la *coresponsabilitat* en els processos de presa de decisions. El primer element es desprèn de la idea que no és possible fer realitat el canvi social tret que hi hagi interessos comuns que vagin més enllà dels or-

El partenariat requereix de dos o més organitzacions socials o educatives disposades a unir-se darrere d'objectius comuns i comunament definits

ganitzacionals de cadascuna de les parts implicades en el partenariat. És, per tant, important pensar l'objectiu per al qual es col·labora. El segon element defineix el tipus de relacions que han d'existir entre les parts implicades, que aquest article anomena "relacions de coresponsabilitat i de reciprocitat", és a dir, relacions que estan basades a aconseguir el canvi social com a objectiu. Els diferents elements aquí discutits es presenten de manera esquemàtica en la figura següent:

Figura 1. Diagrama esquemàtic del partenariat educatiu

Els processos de partenariat educatiu requereixen coneixement i reconeixement de l'altre

D'aquesta manera podríem afirmar que el partenariat que anomenaríem educatiu sorgeix de la responsabilitat social i educativa cap a la ciutadania. Una educació que es compromet socialment amb la realitat en la qual es troba. De les accions socials que es deriven dels projectes educatius sorgeix la transformació social. Cal destacar, segons les experiències i la literatura esmentada al llarg del present article, que el partenariat educatiu hauria de ser en tot cas premeditat, ja que propicia dos tipus d'accions: una formativa –en i cap als destinataris amb els quals es vincula– i una altra de millora cap a la comunitat, canviant segons les necessitats que van sorgint. D'aquesta manera, l'estructura on el partenariat educatiu podria aparèixer és un espai democràtic, en què el conjunt de persones que formen les organitzacions puguin participar en el procés que s'inicia, de forma dialogada i reconeguda per totes les parts. Aquestes estructures permeten pensar i repensar, a través de les necessitats socials, unes actuacions d'interès per a la comunitat que possibilitin la transformació social reflexionada i elaborada.

En definitiva, els processos de partenariat educatiu requereixen coneixement i reconeixement de l'altre perquè sorgeixin espais de col·laboració amb visió socioeducativa. Han de permetre elaborar accions conjuntes que promoguin

tant la formació com les millores socials comunes. Aquest estudi ens permet mirar l'educació superior des d'una posició de canvi, és a dir, com una via a treballar davant els reptes socials que ens trobem a les nostres comunitats i territoris. Per tant, el partenariat educatiu es podria definir com aquells processos pels quals passen les organitzacions socials i pedagògiques, que tenen com a objectiu la col·laboració conjunta, amb el propòsit d'articular un projecte educatiu que possibiliti la transformació social.

Conclusions, aportacions i prospectiva

Hi ha molts tipus d'aliances col·laboratives discutides en la literatura. Aquest article en discuteix tres tipus en particular (la participació, el partenariat i el treball en xarxa) i s'emmarca en el partenariat. L'article estableix que en educació el treball col·laboratiu en nom de la transformació o canvi social conté els conceptes discutits i està en augment. Així, l'educació recobra la seva raó de ser: la formació de ciutadans crítics amb la comunitat en la qual es desenvolupen i que estan disposats a participar de manera activa en el seu desenvolupament. Una mirada de l'educació per la qual aquesta es responsabilitzi de la consciència col·lectiva, del sentiment de pertinença cap a la comunitat.

Davant aquests desafiaments, els sistemes educatius i en concret el sistema universitari comença a enfortir aquesta mirada, posant l'atenció en com s'aprèn, com s'investiga i com es transfereix. ¿Quina responsabilitat pren cada professor, cada estudiant i les organitzacions davant els reptes que té la nostra societat i es transformen en generadors de canvi, enfortint relacions de partenariat i enfortint el treball en xarxa? Des de l'educació podem ser la palanca de canvi que necessiten moltes organitzacions. El professorat té l'oportunitat de generar pràctiques que es preocupin per reflexionar sobre el passat, actuar en l'ara i pensar en el futur, tot transferint-ho a les organitzacions. Els estudiants, per la seva banda, formant-se com a professionals des d'una mirada àmplia i real, prenent consciència del que veritablement succeeix al nostre entorn. I unes organitzacions pendents de rebre i retornar (co-transferència) els coneixements. S'albira, d'aquesta manera, un incipient treball en xarxa marcat per les relacions de partenariat educatiu, a dreçant que trobarem nous casos que ens puguin continuar il·lustrant.

Dra. Mariona Graell
 Professora lectora

Facultat d'Educació. Universitat Internacional de Catalunya
 mgraell@uic.es

Dr. Kepa Artaraz
 Professor titular

Applied Social Science. Universitat de Brighton
 k.artaraz@bton.ac.uk

Bibliografia

- Alvarez, S. E.**, (1993). “Deepening Democracy: Popular Movement Networks, Constitutional Reform, and Radical Urban Regimes in Contemporary Brazil”, en Fisher y Kling (eds.). *Mobilising the Community: Local Politics and the Era of the Global City* (pp.191-219). California: Sage Publications.
- Atkinson, R.** (1999). Discourses of Partnership and Empowerment in Contemporary British Urban Regeneration. *Urban Studies* 36(1), 59-72.
- Avritzer, L.** (2006). New Public Spheres in Brazil: Local Democracy and Deliberative Politics. *International Journal of Urban and Regional Research*, 30 (3), 623–637.
- Baiocchi, G.** (2005). *Militants and Citizens: The Politics of Participatory Democracy in Porto Alegre*. Palo Alto (CA): Stanford University Press.
- Castells, M.** (2006). *La Sociedad Red*, Madrid: Alianza Editorial.
- Civis** (2007). Educació, Territori i desenvolupament comunitari. Pràctiques emergents. *Revista d'educació social*, 36, 13-25.
- Fung, A.; E.O. Wright** (2003). *Deepening Democracy: institutional innovations in empowered participatory governance*, London: Verso.
- Glendinning, C.; Powell, M.; Rummer, K.** (eds) (2002). *Partnerships, New Labour and the Governance of Welfare*, Bristol: Policy Press.
- Graell, M.** (2015). “Los centros educativos y las entidades sociales deben establecer relaciones de colaboración”. En Puig, J .M. *11 ideas clave ¿Cómo realizar un Proyecto de aprendizaje servicio?* Barcelona: Graó.
- Graell-Martín, M. et al.** (2015). Co-transferencia y partenariado en el marco relacional entre las organizaciones de prácticas y la universidad. *REIRE, Revista d'Innovació i Recerca en Educació*, 8 (2), 205-216. DOI:10.1344/reire2015.8.28215
- Halpern, D.; John, P.; Morris, Z.** (2002). Before the Citizenship Order: a survey of citizenship education practice in England. *Journal of Education Policy*, 17(2), 217–228.
- Hard, A.; Maddison, E.; Wolff, D.** (2007). *Community University partnership Practice*. Leicester: Niace.
- Henry, L.; Mohan, G.; Yanacopulos, H.** (2004). Networks as transnational agents of development. *Third World Quarterly*, 25(5), 839–855.
- Lawson, H.** (2001). Active citizenship in schools and the community, *The Curriculum Journal* 12 (2), 163–178.
- Lowndes, V.; Skelcher, C.** (1998). The Dynamics of Multi-Organisational Partnerships. *Public Administration*, 76, 313-33.
- Mulvihill, M.; Hart, A.; Northmore, S.; Wolff, D.; Pratt, J.** (2011). *Models of Partnership Working in the Community – Community Engagement*. Brighton: South East Coastal Communities Dissemination Paper. Trobat a http://www.coastalcommunities.org.uk /briefing%20papers/Paper_2vgreen.pdf
- Osborne, S.** (ed.) (2010). *The New Public Governance? Emerging Perspectives on the Theory and Practice of Public Governance*. Oxford: Routledge.

Osler, A.; Starkey, H. (2003). Learning for Cosmopolitan Citizenship: theoretical debates and young people's experiences, *Educational Review*, 55(3), 243-254.

Prendes, M. P. (2003). Aprendemos... ¿Cooperando o colaborando? Las claves del método. en Martínez Sánchez, F. (eds) *Redes de comunicación en la enseñanza: las nuevas perspectivas del trabajo corporativo* (pp. 93-127). Barcelona: Paidós Ibérica.

Puig, J. M.; Batlle, R.; Bosch, C.; Palos, J. (2006). *Aprenentatge servei. Educar per a la ciutadania*. Barcelona: Octaedro y Fundació Jaume Bofill.

Puig, J. M. (2012). *Compromís cívic i aprenentatge a la universitat. Experiències de l'aprenentatge servei*. Barcelona: Graó.

PEC 2004-2007. Institut d'educació. Ajuntament de Barcelona.

Rose, N.; Miller, P. (1992). Political Power beyond the State: Problematics of Government. *The British Journal of Sociology*, 43(2), 173-205.

Rousseau, J. J. (1993). *El contrato social, 1712-1778*. Barcelona: Altaya.

Sandel, M. (2012). *What money can't buy. The moral limits of markets*. New York: Farrar, Strauss and Giroux.

Sennett, R. (2012). *Together: The rituals, pleasures and politics of cooperation*. London: Allen Lane.

Stone, D. (2001). Think Tanks, global lesson-drawing and networking social policy ideas. *Global Social Policy*, 1(3), 338-360.

Stubbs, P. (2003). International non-state actors and social development policy. *Global Social Policy*, 3(3), 319-348.

Tonucci, F. (1998). *La ciudad de los niños: un modo nuevo de pensar la ciudad*. Barcelona: Fundación Germán Sánchez Ruipérez.

Trilla, J.; Novella, A. (2001). Educación y participación social de la infancia. *Revista Iberoamericana de la Educación*, 26, 137-164.

1 Aquesta mostra és una part del resultat de la classificació i el resum realitzat per Josep M. Puig de les aportacions que va fer un grup format per l'alumnat i el professorat de les facultats de pedagogia i formació del professorat amb experiència en activitats d'ApS. (Seminari "Per què fem ApS a la facultat?", 2013.04.11).

2 Entenem per broker aquella persona que funciona amb un agent; una expressió que, en el llenguatge de partenariat, es fa servir molt.